

BEDENSİZ RUHLAR

Sabite Kaya'nın 48. Uluslararası Antalya Altın Portakal Film Festivali'nde 'En İyi Belgesel' ödülü kazanan filmi Bedensiz Ruhlar, eril şiddetin en sert yüzünü ortaya koyuyor.

■ ESRA YILDIZ

Son yıllarda dijital teknolojilerin sinema alanında yaygınlaşmasıyla, alanın demokratikleşmesiyle tarihin öznesi olmayanların sesi bu üretim çokluğunda daha çok duyulabilir oldu. 2000'li yıllarda Türkiye'de kurmaca sinemadaki kadın yönetmenlerin sayısının -sinema endüstrisinin koşullarının oldukça eril olması sebebiyle- çok arttığı söylenebilir. Ancak üretim ve yapım koşullarının görece daha bağımsız olduğu belgesel sinemada son dönemde, kadın yönetmenlerin kadının toplumsal konumu, farklı kimliklerin, etnisitelerin görünürlüğü açısından resmî tarihe eleştiri getirdikleri kolaylıkla görülebiliyor. Altın Portakal Film Festivali'nde son yıllarda belgesel dalında ödül alan filmlerin bir dökümünü yapmak bu durumun da bir işareti; Sabite Kaya'nın fuhuş sektörü ve hayat kadınları üstüne filmi *Bedensiz Ruhlar* (2011), Melisa Önel'in feminist aktivist Esmeray'ın hayatını anlatan *Ben ve Nuri Bala'sı* (2009) ve Emel Çelebi'nin gündelikçi kadınların görünmeyen emeğine bakan *Gündelikçi'si* (2006), son yıllarda kadınların belgesel sinemada artan etkinliklerinin, bir festival üzerinden bile kolayca görülebmesini sağlıyor. Genel çerçevede de üretimdeki artışa, içerik açıdan farklılaşmaya bakıldığında şöyle bir tabloyla karşılaşıldığı söylenebilir: Kadın yönetmenler resmî tarihi, toplumsal cinsiyet normlarına karşı çıkarak sarsıyorlar!

Sabite Kaya'nın bu çizgideki *Bedensiz Ruhlar* belgeseli, çocuk yaşta tecavüze uğramış, eril şiddetin dayatmasıyla geneleve girmiş, genelevden çıktıktan sonra da bu durumdaki tüm kadınlar adına feminist aktivist olarak mücadelesini sürdüren Ayşe Tükrükcü'nün yaşadıklarından yola

çıkarak kadın seks işçilerinin durumuna odaklanıyor. Filmde etik kaygılarla yüzleri gösterilmeyen diğer "hayat kadınları"nın anlattıkları üstünden babanın, eşin, devletin, kısacası eril iktidarın kadın bedeni üstünde uyguladığı cinsel ve fiziksel şiddetin farklı veçheleri gösteriliyor. Bedenleri maddileştirilen kadınlar için en büyük dayatma da annelikleri üstünden oluyor. Çocuklarını düşüren, kürtaj olan ya da çocuklarından zorunlu olarak ayrılan kadınlara, hayatlarının her safhasında bedenlerinin kendilerine ait olmadığını hatırlatılıyor.

Alman yönetmen Rosa von Praunheim benzer konudaki *Die Jungs vom Bahnhof*

Zoo ('Zoo İstasyonundan Gençler', 2011) belgeselinde, Berlin'deki erkek seks işçilerinin durumuna bakıyordu. Filmde, özellikle Romanyalı "hayat erkekleri"nin, eğitimsiz ve yoksul olmaları sebebiyle, ailelerine bakmak için bunu zorunlu olarak yaptıkları gösteriliyordu. Von Praunheim'in gösterdiğine benzer biçimde, Türkiye'de de, zorla itildikleri fuhuş sektöründen kurtulmak isteyen, bedenlerini satarak hayatını kazanmak istemeyen kadınlar için hayat, sonrasında da bir o kadar zor. Resmî belgelerde devlet tarafından damgalandıklarından hayatlarını devam ettirmeleri neredeyse imkânsız olan kadınların, yeni yaşamlarında da büyük bir yoksunlukla mücadele etmeleri gerekiyor. Kısacası, iktidar, öncesiz ve sonsuz bir yaşamı onlara dayatıyor.

Aynı zamanda ilkökul öğretmenliği yapan Sabite Kaya'nın böyle bir film çektiği için hakkında soruşturma başlatıldığı, Mor Çatı'nın spot filminin "her gün beş kadın erkekler tarafından öldürülüyor" ifadesi sebebiyle RTÜK eliyle yasaklandığı, kadına uygulanan şiddetin hiçbir türünün ifşasının istenmediği, üç maymunu oynamaya devam ettiğimiz şu günlerde, Kaya'nın eril şiddetin en sert yüzünü gösterdiği filminin birilerini rahatsız etmeyi sürdüreceğini tahmin etmek hiç de zor değil. ☐

Yönetmen Sabite Kaya, Ayşe Tükrükcü (sağda) ile birlikte.

LONDRA POSTASI

■ ALISA LEBOW

Bir yıl kadar önce devrim ruhu alev alıp hızla yayılmaya başladığında televizyona kilitlenen yalnızca ben değildim. Ama televizyon haberleri sınırları, yanlışlıkları ve yatırımlarıyla, bu hikâyeleri dinlemek, mücadeleden bir şey öğrenmek ve olayların geçtiği havayı biraz da olsa solumak için tatmin edici bir yol değil. Yönetmenler ve amatörler Tunus'ta, Kahire'de, her yerde kameralarına sarıldılar. Bazıları çektiklerini alelacele kurgulayıp film haline getirdi. Bazılarıysa görsel-işitsel ve bunun dışındaki malzemeyi toplayıp, sular durulduğunda araştırmak, kurgulamak, çalışmak için arşivlediler. Bu kadar çabuk dönüşen ve bu kadar çok veçhesi olan olayları anlamak basit bir iş değil. Yine de uluslararası festivaller, göstermek üzere film talep etmeye başladılar. Bir düşünün, Ben Ali Ocak 2011'de Tunus'tan kaçıyor, Tunus devrimiyle ilgili ilk film olan Mourad Ben Cheikh imzalı *La Khaoufa Baada Al'Yaoum* (*No More Fear*) aynı yılın Mayıs ayında Cannes'da ilk gösterimini yapıyor. Mübarek 25 Ocak'ta istifaya ediyor, Stefano Savona'nın yönettiği *Tahrir: Liberation Square* Ağustos'taki Locarno Film Festivali'nde gösteriliyor. Her iki film de İstanbul Film Festivali'nde docİstanbul'un katılımıyla benim küratörlüğünü yapacağım 'Devrimi Filme Almak' programında gösterilecek.

Ancak biz, bu tarihî noktada sinemacıların imkânsız isteyen festivallerden biri daha olmak istemedik. Devrimin nasıl filme alınacağı sorunu üzerine, o anda nelerin açığa çıkarılabileceği, neleri daha çok düşünmek için zaman gerektiği, çabuk üretme isteğinin neler kaybettiği ve neler kazandı-

La Khaoufa Baada Al'Yaoum

Tahrir: Liberation Square

dığı hakkında kafa yoran bir program oluşturmak istedik. Ben eski devrimler hakkındaki dinamik filmlerle şu anın filmleri arasında verimli bir diyalog yaratmak için bu filmlere de bakmaya başladım. Bana öğrenilebilecek çok şey var gibi geldi. İstanbul Film Festivali'ne getireceğimiz işte bu sorular ve bu karşılıklı konuşma.

Özellikle Mısır ve Tunus'taki güncel hareketlerin filmleriyle karşı karşıya göstermek için, Türkiye dolaylarındaki (Doğu Avrupa, Küçük Asya, Kuzey Afrika) devrimci hareketlerle ilgili birkaç tarihî film seçtik. Gillo Pontecorvo klasiği *Cezayir Savaşı* (*La battaglia di Algeri*, 1966) gibi bilinen filmlerin yanı sıra, Filistinli yönetmen Henry Srour'un, kadınların Filistin bağımsızlık mücadelesine katılımıyla ilgili uzun metrajlı deneysel kurmaca-belgeseli *Leila wa al ziap* (*Leila and the Wolves*, 1984) gibi daha az bilinen cevherler de gösterilecek. Daha

yeni bir film olan *Orange Winter* (2007), 2004-2005'te Ukrayna'da iktidarın el değiştirmesine yol açan barışçıl mücadelenin haberlerde yeteri kadar yer almayan etkiyle hikâyesini anlatıyor. İran'daki 2009 seçimleri boyunca ve sonrasında ortaya çıkan 'Yeşil Hareket'ten de bir filmi dahil etmenin önemli olduğunu düşündüysem de, İran'daki mevcut siyasi iklimde uygun bir film bulmanın ne kadar güç olduğunu anladım. Buna rağmen, Paris'te yaşayan, kimliği bilinmeyen İranlı bir yönetmen tarafından yapılmış, İran'da ne olduğunu youtube'da bulabildiği videolara dayanarak gerçek bir bulmaca gibi çözmeye çalışan ilginç bir film buldum. Sonucu, festivalde göstereceğimiz ilgi çekici *Fragments d'une révolution* (*Fragments of a Revolution*).

Tunus-İsviçre-Katar ortak yapımı *Rouge Parole* (2011) ve *No More Fear* arka arkaya izlendiklerinde Ben Ali rejiminin çöküşüne giden ve onu takip eden olaylara çok boyutlu bir bakış açısı sunuyor. Kahire'deki olayları tasvir etmesi için seçtiğimiz, İtalyan yönetmen Stefano Savona tarafından yapılmış *Tahrir: Liberation Square*, izlerken Mübarek'in eşkıyalarının kuvvetini ve kaldırım taşlarını cephaneye yapmak için kazmak dahil her şeyleriyle direnen "halk"ın karşı kuvvetini hissettirdiği büyüleyici bir gözlemsel film.

Bu dinamik program için, programı bir bütün olarak bir çerçeveye yerleştirmeleri ve bugünlerde sık sık karşılaştığımız şu soruyu tartışmaları amacıyla sinemacıları, tarihçileri ve sinema akademisyenlerini festivale davet ediyoruz: Devrim nasıl filme alınır? (Çeviren: Ezgi Keskinsoy)